

Etikkutvalget for Statens pensjonsfond utland

Dato: 30.11.2019

Innspill til Etikkutvalget for Statens pensjonsfond utland

Norsk Folkehjelp og Fagforbundet takker for muligheten til å komme med innspill til utvalgets arbeid med de etiske retningslinjene. Våre to organisasjoner har samarbeidet i 10 år for å sette søkelyset på norske aktørers medvirkning – bevisst og ubevisst – til den israelske okkupasjonen av Vestbredden og Gaza.

Vi ønsker å bruke fondets beholdninger i selskaper med virksomhet på okkupert palestinsk område som utgangspunkt for et innspill som vil ha betydning for de etiske retningslinjene når det gjelder alle konfliktområder, inkl. okkuperte områder, og særlig de som er anerkjent som okkuperte av verdenssamfunnet.

Respekt for folkeretten

Det internasjonale samfunnet har vært tydelig når det gjelder israelske bosettinger på okkupert palestinsk område. FNs sikkerhetsråd har flere ganger fastslått at bosettingene er ulovlige etter folkeretten, senest i desember 2016¹. FNs Folkerettsdomstol i Haag og norske myndigheter har gjort det samme.

Når bosettingene er erklært ulovlige betyr det at næringslivsvirksomhet som støtter opp under eller tjener på bosettingene bidrar til en ulovlig situasjon. På toppen av dette kommer de godt dokumenterte menneskerettighetsbruddene på den palestinske befolkningen som følger av bosettingenes eksistens.²

¹ [UN Security Council Resolution 2334](#), 2016

² Se f.eks. Amnesty International UK (2019), [Think Twice](#), s. 8-12

Situasjonen er såpass opplagt at FNs høykommissær for menneskerettigheter uttalte i 2018 at det praktisk talt er umulig for selskaper å ha virksomhet i eller med bosettingene på en måte som er i tråd med folkeretten og internasjonale standarder for næringsliv og menneskerettigheter.³

Alle investorer som har beholdninger i disse selskapene støtter i praksis fortsettelsen av en internasjonal ulovlighet og er direkte knyttet til menneskerettighetsbruddene gjennom forretningsforbindelsen. OECD konkluderte i 2014 at forholdet mellom en investor og et porteføljeselskap kan ansees som en forretningsforbindelse.⁴

Oljefondets beholdninger

Til tross for klar tale fra FN om folkeretten og de okkuperte palestinske områdene, ser vi følgende situasjon i dag:

- Over 40 porteføljeselskaper i fondets beholdninger som ifølge den israelske granskningsorganisasjonen [Who Profits](#) tjener på og bidrar til okkupasjonsøkonomien. Mange av disse er tungt involvert i bosettingene gjennom finansiering av infrastruktur og nye boliger eller leveranser av utstyr som brukes i menneskerettighetsbruddene som følger av bosettingene og okkupasjonen. Noen av selskapene som driver med utvinning av naturressurser er involvert i aktiviteter som klassifiseres som krigsforbrytelser.
- Enkelte porteføljeselskaper med virksomhet på de okkuperte palestinske områdene har blitt utelukket fra fondet for etiske normbrudd og brudd på individers rettigheter i konfliktområder, mens andre selskaper med lignende virksomhet er fortsatt med. Det er manglende koherens når det gjelder selskaper på okkupert område.
- Porteføljeselskaper i fondet som enten sier at de ikke har noe valg i det de gjør (f.eks. israelske banker som Bank Hapoalim og Bank Leumi) eller som forsvarer sine handlinger år etter år til tross for forsøk på påvirkning fra ulike hold (f.eks. HeidelbergCement). De internasjonale standardene for næringsliv og menneskerettigheter som NBIM baserer sin eierskapsutøvelse på legger opp til å bruke påvirkning ovenfor porteføljeselskapet, men FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter (UNGP) er tydelig på at jo mer alvorlig er den negative virkningen, desto raskere vil en investor måtte se en endring før man vurderer utelukkelse. Hvis fondet har hatt dialog med disse selskapene har det gått mange år uten at noen endring har skjedd. I praksis er selskapene nevnt ovenfor eksempler på selskaper som det ikke går an å øve innflytelse på.

³ Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (2018), [A/HRC/37/39](#) (rapport til FNs menneskerettighetsråd om database av selskaper med virksomhet på okkupert palestinsk område), s. 11

⁴ OECD (2017), [Responsible business conduct for institutional investors: Key considerations for due diligence under the OECD Guidelines for Multinational Enterprises](#), s. 13

En viktig grunn til dagens situasjon kan være den generelle tilnærmingen til konfliktområder i oljefondets etiske regime. De internasjonale retningslinjene for næringsliv og menneskerettigheter (UNGP, OECD) oppfordrer til en forhøyet grad av aktsomhet i høyrisiko- og konfliktområder – noe som innebærer at alle porteføljeselskaper som har virksomhet i et konfliktområde skal være gjenstand for spesielt grundige aktsomhetsvurderinger. Det er vanskelig å se at dette skjer i dag. Det er lite som tyder på at NBIM legger denne tilnærming til grunn når det gjelder konfliktområder. Porteføljeselskaper som er knyttet til brudd på folkeretten og menneskerettigheter på okkupert palestinsk område nevnes ikke i NBIMs rapporter og heller ikke i NBIMs årlige rapporter om ansvarlige forvaltning. Etikkrådet på sin side bekreftet i et møte med sivilsamfunn 26. september 2019 at rådets «systematiske gjennomomganger av områder med høy etisk risiko» (omtalt bl.a. i rådets årsmelding for 2018) ikke inkluderer konfliktområder per i dag.

Dette henger sammen også med at de etiske retningslinjene heller ikke legger opp til aktsomhet overfor alle selskaper når det gjelder de adferdsbaserte kriteriene. Som to av Etiklutvalgets medlemmer skrev i 2011: «While the product related screening aims for the exclusion of all companies within the Fund involved in specific weapons production, the conduct related exclusion mechanism does not aim for an actual investigation of all companies in the portfolio with regard to every incident of human rights violations, environmental damage, corruption, etc. The aim is to target worst case companies within the different categories».⁵ Dette kombinert med uklare definisjoner om hva alvorlige krenkelser betyr og manglende koherens når det gjelder anvendelse av reglene kan ha bidratt til dagens situasjon.

Anbefalinger

Norsk Folkehjelp og Fagforbundet har følgende anbefalinger til Etiklutvalget. Disse anbefalingene ville kunne bidra til å sikre at oljefondet ikke fortsetter å støtte internasjonale ulovligheter eller medvirker til brudd på menneskerettigheter i okkuperte områder, og vil kunne sikre bedre koherens i fondets tilnærming til selskaper i konfliktområder:

- En uakseptabel risiko for at et porteføljeselskap medvirker til eller selv er ansvarlig for brudd på folkeretten eller støtter fortsettelsen av en internasjonal ulovlighet inkluderes som et eget punkt i «§ 3. Kriterier for atferdsbasert observasjon og utelukkelse av selskaper».

⁵ Follesdal, Andreas and Nystuen, Gro and Mestad, Ola, Introduction: Human Rights, Corporate Complicity and Disinvestment (October 11, 2011). HUMAN RIGHTS, CORPORATE COMPLICITY AND DISINVESTMENT, pp. 1-15, Cambridge University Press, 2011. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1942320>

- § 5 i retningslinjene som handler om Etikkrådets arbeid med råd om observasjon og utelukkelse (særlig pkt 1 og 2) revideres slik at det tas hensyn til behovet for en forhøyet grad av aktsomhet hos investorer i høyrisiko- og konfliktområder. Dette vil være i tråd med internasjonale standarder for næringsliv og menneskerettigheter som UNGP og OECD og innebærer i praksis at alle porteføljeselskaper som har virksomhet i et konfliktområde skal være gjenstand for spesielt grundige og løpende vurderinger.
- En tydelig definisjon av «grove eller systematiske» og «alvorlige» brudd på menneskerettigheter («§ 3. Kriterier for atferdsbasert observasjon og utelukkelse av selskaper») utarbeides og inkorporeres i retningslinjene i tråd med de internasjonale standardene for næringsliv og menneskerettigheter («scale, scope and irremediable character»⁶).
- Grunnlaget for porteføljeselskapers medvirkning til normbrudd via salg («et sterk element av medvirkning» i f.eks. Caterpillar-saken) revideres slik at det vurderes utelukkelse også i saker hvor selskapet vet – og har fått vite over lang tid - at produkter den leverer til en bestemt kunde brukes til å begå menneskerettighetsbrudd. Etikkrådets tilnærming til problematikken⁷ er ikke i tråd med FNs veiledende prinsipper⁸ som forklart i rapporten *Investor Obligations in Occupied Territories*, skrevet av Essex Business and Human Rights Project⁹. Flere av punktene ovenfor er også utdypet i denne rapporten.

Vi ønsker utvalget lykke til med arbeidet.

Med vennlig hilsen

Norsk Folkehjelp

Henriette K. Westhrin
Generalsekretær

Fagforbundet

Mette Nord
Forbundsleder

⁶ UNGP 14, Commentary

⁷ Etikkrådet for Statens pensjonsfond utland (2019), Årsmelding 2018, s. 29

⁸ UNGP 17, Commentary

⁹ Norwegian Union of Municipal and General Employees and Norwegian People's Aid (2019), [Investor Obligations in Occupied Territories: A Report on the Norwegian Government Pension Fund - Global](#)